

Nr 41.

Ankom till riksdagens kansli den 15 maj 1941 kl. 11 f. m.

Utlåtande i anledning av väckta motioner om förbättrad pensionering för sjöfolk i manskapsklass.

I två till bankoutskottets handläggning hänvisade likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren under nr 93 av herr *Berg, Robert*, och herr *Andersson, Karl*, samt den andra inom andra kammaren under nr 140 av herr *Lindberg* i Stockholm jämte två av kammarens övriga ledamöter, har hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller, att Kungl. Maj:t snarast ville låta verkställa utredning, vad angår sjöfolk i manskapsklass, om uttagande av höjd hyresavgift och häremot svarande redarebidrag till förbättring av manskapets pensionering genom handelsflottans pensionsanstalt samt därefter för riksdagen framlägga förslag, vartill utredningen kan föranleda.»

Beträffande motiveringen för ifrågavarande förslag hänvisas till motionen.

Gällande bestämmelser rörande pensioneringen hos handelsflottans pensionsanstalt.

Gällande reglemente för handelsflottans pensionsanstalt har av Kungl. Maj:t utfärdats den 9 juni 1939 (nr 413).

Reglementet, som ehuru med åtskilliga övergångsbestämmelser trätt i kraft den 1 juli 1939, tillerkänner med vissa inskränkningar pensionsrätt åt varje svensk sjöman, som deltagit i utrikes fart på svenskt handelsfartyg och därvid erlagt hyresavgift. I samband härmed har sjömanshusens utdelning av årsunderstöd upphört, såvitt angår sjömännen själva (men icke deras efterlevande), och utbetalningen av förut beviljade sådana understöd från och med den 1 juli 1939 övertagits av pensionsanstalten. Bestämmelser i detta syfte ha, förutom i reglementet, meddelats i en likaledes den 9 juni 1939 (nr 306) utfärdad kungörelse angående sjömanshusen i riket samt sjömans på- och avmönstring.

Till anstaltens sålunda utvidgade verksamhet, som i sin helhet får karaktären av pensionering, stå till förfogande, utom avkastning av fonder, sjömans hyresavgifter, andel i tonavgifterna samt ett årligt statsanslag av 536 000 kronor. Hyresavgifterna bilda, såsom antytts, grundval för det nya pensionssystemet. Då hyresavgifterna tillförts anstalten först från och med år 1939 (förut tillföll de sjömanshusen och användes i dessas understödsverksamhet), kan emellertid detta nya system endast successivt bringas i tillämpning under en övergångstid, som tager sin början den 1 juli 1944 (d. v. s.

för sjömän, vilka från och med nämnda dag inträda i pensionsåldern) och sträcker sig till den 1 juli 1969, då det nya systemet alltså skulle beräknas vara slutligt genomfört.

De *övergångsbestämmelser*, avseende tiden till den 1 juli 1944, vilka reglera pensioneringen i *det nu förhandenvarande utgångsläget*, anknyta till de före omläggningen gällande pensioneringsbestämmelserna. Sjömän, vilka före den 1 juli 1944 uppnå föreskriven (i vissa fall höjd) pensionsålder, indelas liksom tidigare efter tjänsteställning i 4 klasser (55 § reglementet). De årliga pensionsbeloppen äro inom klasserna oförändrat respektive 240, 180, 150 och 135 kronor för sjömän, som bland annat erlagt hyresavgift för en tid av minst 150 månader (56 § 1:a st.). Som viss motsvarighet till de tidigare årsunderstöden från sjömanshusen har införts en reducerad ålderspension för sjömän, som bland annat erlagt hyresavgift för en tid av minst 120 månader. Årsbeloppen för reducerad pension äro inom de fyra klasserna lägst respektive 160, 120, 100 och 90 kronor (56 § 2:a st.). Årsunderstöden ha därjämte viss motsvarighet i särskilda *invalidpensioner*, även såtillvida som i detta fall behovsprövning bibehållits. Jämväl invalidpensionerna utgå efter klass med årligt belopp, som högst må motsvara lägsta belopp för reducerad ålderspension inom respektive klass, minskad med vad som kan tillkomma vederbörande såsom livränta enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete (58 §, jfr 18—22 §§).

Pensionen är liksom förut livstidspension utom vad angår fjärde pensionsklassen — sjömän i manskapsklass — där ålderspensionen i regel utgår intill fyllda 67 år, från och med vilket år folkpension erhålles, med i motsvarande mån förhöjt belopp, högst 222 och lägst (reducerad pension) 148 kronor (57 §).

De från sjömanshusen övertagna årsunderstödstagarna ha, även i fall då de jämte årsunderstöd innehaft pension från anstalten, i regel bibehållits vid sina understödsförmåner; årsunderstöd för sjömän, som icke därjämte åtnjuta pension, kunna under givna förutsättningar förhöjas till belopp, varmed pension må högst utgå inom vederbörandes pensionsklass (52 och 53 §§).

I fråga om sjömän, som före den 1 juli 1939 enbart innehaft pension från anstalten, innebära de nya bestämmelserna ej någon ändring.

En sammanställning över huru pensioneringen i enlighet med de förenämnda bestämmelserna tedde sig den 31 december 1940 lämnas här nedan.

Pensionstagare den 31 december 1940.

Grupp	Antal
1) Pensionstagare, vilka före den 1 juli 1939 innehaft både årsunderstöd och pension.	
a) klass 1: årsbelopp 240 kr. jämte understöd	145
b) » 2: » 180 » » »	145
c) » 3: » 150 » » »	155
d) » 4: » 135 » » »	772
	1 217
2) Pensionstagare, vilka före den 1 juli 1939 innehaft enbart årsunderstöd.	
a) årsbelopp över 120 kr.	437
b) » av 120 kr. och därunder	752
	1 189

Grupp	Antal
3) Pensionstagare, vilka före den 1 juli 1939 tilldelats enbart pension.	
a) klass 1: årsbelopp 240 kr.	228
b) » 2: » 180 »	150
c) » 3: » 150 »	79
d) » 4: » 135 »	<u>438</u>
	895
4) Pensionstagare med livsvarig ålderspension enligt 56 § 1 st.	
a) klass 1: årsbelopp 240 kr.	111
b) » 2: » 180 »	102
c) » 3: » 150 »	117
d) » 4: » 135 »	<u>23</u>
	353
5) Pensionstagare med livsvarig ålderspension enligt 56 § 2 st. (reducerad pension).	
a) klass 1: årsbelopp lägst 160 kr.	2
b) » 2: » » 120 »	4
c) » 3: » » 100 »	13
d) » 4: » » 90 »	<u>14</u>
	33
6) Pensionstagare (i 4:e klass) med ålderspension intill 67 år.	
a) enligt 56 § 1 st. och 57 §: årsbelopp 222 kr.	39
b) enligt 56 § 2 st. och 57 § (reducerad pension): årsbelopp lägst 148 kr.	<u>13</u>
	52
7) Pensionstagare med invalidpension (58 §).	
a) klass 1: årsbelopp (högst) 160 kr.	1
b) » 2: » » 120 »	—
c) » 3: » » 100 »	4
d) » 4: » » 90 »	<u>14</u>
	19
Summa antal pensionstagare 3 758.	

Sammandrag med fördelning efter klass.

Grupp	1	2	3	4	5	6	7	Summa	%
klass 1	145	cirka 70	228	111	2	—	1	c:a 557	14,8
» 2	145	» 50	150	102	4	—	—	» 451	12,0
» 3	155	» 250	79	117	13	—	4	» 618	16,5
» 4	772	» 819	438	23	14	52	14	» 2 132	56,7
	1 217	1 189 ¹	895	353	33	52	19	3 758	100,0

Efter den 1 juli 1944 skall som nämnts *det nya pensionssystemet* börja successivt tillämpas. Sedan slutläget uppnåtts (år 1969) och reglementets huvudbestämmelser alltså trätt i full tillämpning, skulle pensioneringen komma att te sig i huvudsak på följande sätt.

Vid ålderspensionen skall i första hand enligt försäkringstekniska regler

¹ Sjömännen äro inom denna grupp ej klassindelade. Den här gjorda fördelningen är en approximering med ledning av pensionskortens.

uträknas en grundpension på basis av de hyresavgifter, sjömannen erlagt, s. k. hyresavgiftspension. Denna pension erhålles oberoende av seglations-tidens längd med den inskränkningen allenast att pensionsrätt icke skall tillkomma sjöman, som lämnar yrket före fyllda 25 år (7—10 §§).

Härefter skall beräknas en pensionsförhöjning, som fastställas i proportion till det antal seglationsmånader sjömannen fullgjort i svensk utrikes fart under tiden mellan fyllda 25 år och den fastställda pensionsåldern. Förhöjningen beräknas så att en seglationstid av 180 månader eller därutöver medför en fördubbling, en seglationstid av 150 månader en ökning med $\frac{5}{6}$, en seglationstid av 120 månader en ökning med $\frac{2}{3}$ o. s. v. av den del av hyresavgiftspensionen, som härrör från avgifter upp till ett sammanlagt högsta belopp av 75 kronor för varje femårsperiod (11 §).

Slutligen skall utgå en tilläggspension, som dock begränsas till sjöman med minst 120 månaders seglationstid. Tilläggspensionen utgår vid 150 månaders seglationstid med 75 kronor (maximibelopp), vid 120 månaders seglationstid med 50 kronor och vid mellanliggande seglationstider med belopp utmätta i proportion därtill (12 och 13 §§).

De nya bestämmelserna angående pensionsålder ha redan trätt i tillämpning. Pensionsåldern är (enligt 3 §) för befälhavare med sjökaptens- eller styrmansbrev och övermaskinister 60 år, för annat befäl 57 år och för övriga — sjöman i manskapsklass — 55 år.

Uppskjuten pension med förhöjning enligt angivna grunder (15 §) må medgivas sjöman, som vid uppnådd pensionsålder alltjämt är i aktiv tjänst. Temporär (förhöjd) pension mellan 55 och 67 år skall i regel utgå till sjöman i manskapsklass (5 § jmf. 10 och 13 §§; jmf. även ovan övergångsbestämmelserna).

Angående *invalidpensionen* (jämför ovan) torde få hänvisas till bestämmelserna i ämnet (18—23 §§). Vad angår invalidpensionen är den tidigare, liksom fortfarande under övergångstiden allmänt tillämpade klassindelningen efter tjänsteställning bibehållen.

Avgivna yttranden.

Över förevarande motion har utskottet i vederbörlig ordning införskaffat utlåtande från *kommerskollegium*, som hört *direktionen över handelsflottans pensionsanstalt* ävensom *Sveriges Allmänna Sjöfartsförening*, *Sveriges Redareförening*, *Sveriges Segelfartygsförening*, *Sveriges Fartygsbefälsförening*, *Svenska Maskinbefälsförbundet*, *Svenska Sjöfolksförbundet* samt *Ångfartygs-Befälhavare-Sällskapet*. De av ifrågavarande föreningar m. fl. avgivna yttrandena finnas fogade såsom bilagor vid detta utlåtande (*Bil. A—G*).

Direktionen över handelsflottans pensionsanstalt har anfört följande:

Pensions- och understödsväsendet för sjöfolk har nyligen blivit föremål för omorganisation. Vad angår grunderna för den härvid beslutade, men ännu icke i praktiken genomförda nya pensioneringen hos anstalten bör återgivas ett principuttalande ur det sakkunnigutlåtande, avgivet till Kommerskollegium den 30 december 1937, som låg till grund för Kungl. Maj:ts och riksdagens beslut angående omorganisationen. De sakkunniga anförde (sid. 265 ff.) följande.

»Då det nu gäller att upptaga till behandling frågan om den framtida gestaltningen av pensions- och understödsväsendet för sjöfolk och framlägga förslag rörande riktlinjerna för en reform på området, bör det av naturliga skäl tagas sikte på att grunddragen för organisationen avpassas på sådant sätt, att därest i framtiden — helt på frivillighetens väg eller på annat sätt — en utvidgning av verksamheten utanför ramen för nuvarande anordningar skulle befinnas böra komma till stånd, en dylik skall kunna med största möjliga lätthet äga rum i nära anslutning till redan befintliga former. Det säger sig självt, att en sådan utvidgning icke kan ske, utan att medelstillgångar ställas till förfogande av helt annan storleksordning än dem, som nu stå till buds.

Det har redan förut framhållits, hurusom det enligt givna direktiv icke fått komma i fråga att grunda det förslag, som i förevarande sammanhang kunde komma att framläggas, på tanken att någon åtgärd i syfte att införa särskilda bestämmelser rörande en pensionering i sist nämnda, mera vidsträckt bemärkelse, i nuvarande läge borde företagas. I den mån som emellertid framdeles planer skulle uppstå på att söka — i eller utan samband med en mera allmän arbetarpensionering — lösa frågan om åstadkommande av en verklig sjömanspensionering, måste det förslag, som här skall till sina huvuddrag angivas, i större eller mindre grad betraktas såsom ett provisorium.»

Av detta uttalande och utredningen i övrigt framgår väl, att syftet med omorganisationen icke varit att åstadkomma en verklig sjömanspensionering utan endast att »på ett rationellt och tidsenligt sätt samordna redan befintliga anordningar på förevarande område» (Kommerskollegium 15 febr. 1938, sid. 76). Men uttalandet visar också, att omorganisationen så mycket mindre kan utgöra hinder för ett realiserande av tanken på en verklig sjömanspensionering som den nya organisationen just tagit sikte på möjligheten av en sådan utveckling och därför också närmast fått karaktären av ett provisorium.

Redan genom denna organisation, som nu befinner sig i sitt förberedande stadium, kommer att ordnas en pensionering på rent försäkringsteknisk grund. Den pension, som efter fullt genomförd organisation kommer att utgå, skulle således utgöra, *dels* en efter försäkringstekniska regler beräknad pension å de avgifter sjömannen erlagt, *dels ock* såväl en med stigande antal anställningsår ökad procentuell förhöjning av denna pension som slutligen också en tilläggspension, endast utgående till sjömän, som fullgjort viss längre sjötjänst. Grundpensionen bekostas genom hyresavgifterna, pensionsförhöjningen och tilläggspensionen genom andel i tonavgifterna, statsanslag och övriga inkomstmedel.

Pensioneringen hos anstalten blir härigenom i överensstämmelse med förut återgivna uttalande om syftet med omorganisationen utbyggd på ett sådant sätt att en utvidgning av såväl de anställdas som redarnas avgiftsplikt med tämlig lätthet låter sig inordnas i organisationen och alltså ramen för denna vidgas till att omfatta en pensionering i verklig mening. Givetvis måste emellertid en dylik utvidgning draga med sig konsekvenser i olika hänseenden, såväl vad angår själva systemet pensionstekniskt sett som även vad angår den yttre förvaltningsapparaten.

I frågans nuvarande läge finns det givetvis icke anledning att närmare beröra den pensionstekniska sidan av spørsmålet. Direktionen vill blott andyttningsvis framlägga vissa synpunkter härutinnan.

Vad de anställdas egna hyresavgifter beträffar synes det för närvarande — inom ramen av en fristående sjöfolkspensionering, som ej utgör en detalj av en allmänare pensionering av anställda — vara ofrånkomligt, att i princip en försäkringstekniskt beräknad valuta lämnas den som erlagt avgift. Annorlunda ställer det sig i fråga om arbetsgivarens bidrag. Förfares på samma sätt härmed, skulle det dröja alltför länge innan den avsedda förbättringen av sjömännens pensioner bleve mera märkbar. Hela den nuvarande stocken av något äldre sjömän skulle bli relativt lottlös. Det synes därför önskvärt, att — naturligtvis med modifierade bestämmelser under en viss övergångstid — arbetsgivarbidraget ginge till förstärkning av de efter ändringens ikraftträdande beviljade pensionerna för menigt sjöfolk efter liknande principer som de, vilka nu tillämpas. D. v. s. en del av medlen skulle användas till en med stigande anställningstid växande procentisk ökning av sjömännens på egna avgifter grundade pensioner, under det att återstoden skulle användas till att bekosta ett rikligare utmätt pensionstillägg åt sådana sjömän, vilka fullgjort en så avsevärd sjötjänst, att de kunna anses ha haft sin huvudsakliga gärning intill pensionsåldern som anställda å svenska handelsfartyg i utrikes fart. Det skulle härvid tvivelsutan bliva möjligt, genom reglering av tilläggsbeloppet, såväl att ernå en mera kontinuerlig övergång vid den undre sjötjänstgränsen för rätten till pensionstilläggets åtnjutande som även att dels höja tilläggs pensionens normalbelopp, dels ock låta progressionen för dess ökning med stigande sjötjänsttid fortgå längre uppåt än nu är fallet.

Den typ av pensionering, som tillämpas beträffande menigt sjöfolk, nämligen att pensionen i allmänhet utgår (med ett högre belopp) intill den ålder, då rätten till folkpensionen (tilläggs pensionen) inträder, torde fortfarande böra vara grundläggande även efter en avgiftsförhöjning. Efter denna förhöjnings genomförande torde det sannolikt bliva möjligt att bevilja pensioner av sådan storlek, att de före fyllda 67 år utginge med ett belopp, som överstiger en eventuell senare folkpension och efter denna ålder med detta belopp, minskat med folkpensionens maximibelopp. På detta sätt skulle en — inklusive folkpensionen — praktiskt taget konstant pension komma att från den pensionsålder, som gäller inom sjömanspensioneringen, utgå till pensionären under hela hans återstående livstid.

I de fall, då den pensionsberättigades ekonomiska förhållanden äro sådana, att han icke kan förväntas erhålla tilläggs pension från folkpensioneringen, synes det vara lämpligast att tilldela honom en livsvarig sjömans pension på konstant belopp, i värde motsvarande den normala pensionen.

Ett problem, som jämväl torde i detta samband böra upptagas till dryftande, är eventuell normalisering och förbättring av invalidpensioneringen för sjömän. Denna fråga kan emellertid här icke närmare beröras.

Frågan om befålets pensionering har i motionerna lämnats å sido. Det torde få anses naturligt, att såväl av befålet som av redarna en motsvarande prestation bör begäras för befålets pensionering. Då emellertid befäls pensioneringen medför problem av en helt annan typ, torde det måhända vara lämpligare, att denna frågas lösning koncentreras till den redan på enskilt initiativ upprättade pensionskassan för befäl. Emellertid torde ett antal frågor rörande det inbördes förhållandet mellan befålets och manskapets pensionering samt mellan Handelsflottans pensionsanstalt och befålets pensionskassa böra upptagas till behandling vid här avsedd utredning. Ett sådant problem är t. ex. frågan om eventuell befrielse från hyresavgifterna

för befäl ävensom rörande en gränsdragning mellan Handelsflottans pensionsanstalt och befälets pensionskassa med därav följande konsekvenser. Till äventyrs borde Handelsflottans pensionsanstalt sedermera, efter lämplig övergångstid, endast omfatta menige sjömän samt sådant befäl, som ej kan tillhöra den nyssnämnda pensionskassan för befäl.

Därest ifrågasatt utvidgning av anstaltens pensionering funnes böra komma till stånd, måste såsom nämnts förutses en utbyggnad i någon mån även av själva förvaltningsapparaten. Såsom denna nu är ordnad, torde emellertid för planens realiserande knappast någon större kostnadsökning böra befaras.

Under åberopande av det ovan anförda får direktionen tillstyrka begärd utredning, ehuru enligt vad ovan framhållits i något mer vidgad omfattning än vad i förevarande riksdagsmotioner avsetts. Utredningen torde för övrigt få beräknas bliva av sådan omfattning att den bör anförtrös åt särskilda sakkunniga.

Kommerskollegium har anfördt:

Såsom framgår av direktionens över Handelsflottans Pensionsanstalt yttrande, har pensions- och understödsväsendet för sjöfolk så sent som år 1939 undergått en genomgripande omorganisation. De nya bestämmelserna innefattas i det i direktionens yttrande åberopade, av Kungl. Maj:t den 9 juni 1939 utfärdade reglementet för pensionsanstalten. Huvudgrunderna för detta reglemente liksom för sjöfolkets pensionering härleda sig från ett förslag, som vissa jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande av Kollegium tillkallade sakkunniga framlagt i en den 30 december 1937 avgiven promemoria.

Genom omorganisationen avsågs emellertid icke att genomföra en reell förbättring av sjöfolkets pensionsvillkor av sådan omfattning, att därigenom skulle kunna lämnas trygghet åt sjömännen för en nödtorftig försörjning på ålderdomen. Syftet med densamma var, med hänsyn till givna direktiv för de sakkunnigas arbete, närmast att på lämpligt sätt samordna de dittills förefintliga olika formerna av understöd och pensioner till sjöfolk samt skapa en rationellare grundval för understöds- och pensionsväsendet. Emellertid hava de sakkunniga, med tanke på att pensionsverksamheten framtiden skulle kunna utvecklas till en sjöfolkspensionering i egentlig mening, utformat sitt förslag så, att en sådan utveckling skulle kunna inordnas i den nya organisationen. Det kan således sägas, att genomförandet av en verklig sjöfolkspensionering underlättats genom den verkställda omorganisationen.

Tanken på en effektiv sjöfolkspensionering har ej heller tidigare varit främmande för myndigheterna och övriga intresserade. I själva verket har frågan i vart fall sedan 1886 såväl offentligt som enskilt ofta varit föremål för behandling och utredning. Omnämnas må här särskilt det av 1900 års sjömanspensioneringskommitté år 1904 avgivna betänkande angående förbättrat pensionssätt för sjömän, i vilket betänkande framlades förslag om fullständigt ordnande av sjöfolkets och dess efterlevandes försörjning vid invaliditet, ålderdom och dödsfall. Även de s. k. skeppstjänstkommittéerade framlade i sitt den 28 februari 1923 avgivna betänkande III: »Förslag till lag om särskild pensionsförsäkring av sjöfolk» (Statens off. utr. 1924: 20) ett närmare utformat program för sjömanspensioneringen. Att frågan trots upprepade ingående undersökningar icke bringats till en slutgiltig lösning torde huvudsakligen sammanhånga med att spørsmålet om de ekonomiska

grundvalar, varpå pensioneringen måste uppbyggas, icke kunnat på ett tillfredsställande sätt lösas. Emellertid har i samband med utredningarna från skilda håll städse medgivits, att sjömansyrket ägde den särart i jämförelse med andra näringsgrenar, att särskilda åtgärder för tryggnad av sjömannens nödortfoga försörjning på ålderdomen vore motiverade.

Då frågan om sjömanspensioneringen nu åter genom förevarande motioner aktualiserats, har den ställts mot bakgrunden av det nuvarande krisläget och de stora påfrestningar, som vår sjömanskår till följd av krigsförhållandena för närvarande måste utstå. Tvivelsutan är även behovet av en pålitlig och erfaren sjömansstam mera kännbart under rådande allvarliga sjöfartsläge än i normala tider. Att utsikten till en tryggad försörjning på ålderdomen i viss mån skulle kunna bidra till vidmakthållandet av en god sjömanskår, torde ej heller kunna förnekas och har även framhållits under föregående utredningar. Därjämte innebära onekligen de offer och umbäranden, som sjöfolket, särskilt under kristider som de nuvarande, måste underkasta sig för vår sjöfarts uppehållande, en maning för statsmakterna att i möjligaste mån vidtaga anstalter för att tillgodose sjöfolkets anspråk på en mera tryggad ålderdomsförsörjning än som för närvarande står dem till buds.

Av det sagda torde framgå, att Kollegium i likhet med direktionen över Handelsflottans Pensionsanstalt och flertalet av de i ärendet hörda sjöfartsorganisationerna anser en förnyad allsidig utredning av förevarande spörsmål med hänsyn till förhållandena vara motiverad och önskvärd. Att därvid alla med frågan sammanhängande spörsmål böra tagas upp till ingående undersökning torde ligga i öppen dag. Sålunda böra de med problemet förbundna vanskliga ekonomiska spörsmålen vinna en allsidig belysning. Vidare bör, såsom nämnda direktion angivit, det inbördes förhållandet mellan befälets och manskapets pensionering tagas under behandling. Därvid bör, såsom Segelfartygsföreningen påyrkat, bland annat befälets inom den mindre handelsflottan ställning i pensionshänseende närmare klariäggas. Andra frågor som jämväl tarva sin lösning vid utredningen hava berörts i yttrandet från Pensionsanstalten.

Med hänsyn till utredningens omfattning synes densamma böra verkställas genom särskilda sakkunniga så att bland annat de av frågan berörda intressegrupperna kunna bli representerade vid utredningen.

Under åberopande av vad ovan anförts hemställer Kollegium, att Utskottet måtte föreslå Riksdagen att hos Kungl. Maj:t begära, att förevarande spörsmål göres till föremål för en förnyad allsidig utredning genom särskilda sakkunniga.

Utskottets yttrande.

Såsom av den lämnade redogörelsen framgår, har det nuvarande pensioneringssystemet för sjöfolket närmast karaktären av ett provisorium, som endast i begränsad omfattning tillgodoser sjöfolkets anspråk på en tryggad ålderdomsförsörjning. Med hänsyn härtill torde genomförandet av en förbättrad pensionering på förevarande område framstå som ett beaktansvärt önskemål. Såväl direktionen över handelsflottans pensionsanstalt som kommerskollegium hava ock uttalat sin anslutning till det av

motionärerna framförda förslaget om en utredning i detta syfte, varjämte olika sammanslutningar inom den svenska sjöfartsnäringen tillstyrkt eller förklarat sig ej vilja motsätta sig, att en sådan utredning kommer till stånd. Från redarhåll ha härvid visserligen uttalats betänkligheter mot en vidgad pensionering med hänsyn till att densamma skulle kunna medföra krav på liknande åtgärder från arbetstagare inom andra yrkesgrupper. Anmärkas må emellertid, att sjöfolket i skilda hänseenden intager en särställning, som bland annat tagit sig uttryck i den av staten understödda pensioneringen genom handelsflottans pensionsanstalt. En ytterligare utbyggnad av detta pensioneringssystem synes, såsom kommerskollegium anfört, vara ägnad att i viss mån bidra till vidmakthållandet av en god sjömanskår. Med hänsyn till det anförda vill utskottet för sin del uttala sig för att den nu väckta frågan göres till föremål för utredning genom Kungl. Maj:ts försorg.

En undersökning rörande möjligheterna att åstadkomma en vidgad pensionering för sjöfolket torde — såsom i motionerna antytts — i första hand böra taga sikte på en ökning av såväl de anställdas som redarnas avgiftsplikt. Självfallet bör härvid beaktas, att arbetsgivarnas bidrag så avväges, att risk icke uppstår för att vår sjöfartsnäringens konkurrensförmåga gentemot den utländska sjöfarten mera avsevärt försämras genom den nya pålagan. Med hänsyn till det nära samband den föreliggande frågan äger med spörsmålet om befålets pensioneringsförhållanden torde vidare befålets ställning i pensionshänseende böra närmare klarläggas. På sätt framhållits i de avgivna yttrandena torde slutligen vid utredningen även böra eftersträvas en lösning av åtskilliga andra med pensioneringsfrågan sammanhängande spörsmål. I vidare mån än nu skett anser sig utskottet icke böra uppdraga några särskilda riktlinjer för utredningen, vilken synes böra vara förutsättningslös.

Åberopande det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen, i anledning av förevarande motioner I: 93 och II: 140, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa en allsidig utredning rörande möjligheterna att åstadkomma en förbättrad pensionering genom handelsflottans pensionsanstalt för sjöfolk i manskapsklass samt därefter för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen må föranleda.

Stockholm den 15 maj 1941.

På bankoutskottets vägnar:

BJ. HOLMGREN.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar Åkerberg*, Nordborg, Sandén*, Friggeråker*,
von Horn, Ohlin*, Sundvik och Edin;

från andra kammaren: herrar Holmgren, Paulsen, Andersson i Falkenberg,
K. A. Westman, Gustavson i Västerås, Hilding, Eriksson i Sandby och Sundberg.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Bilaga A.

SVERIGES ALLMÄNNA
SJÖFARTSFÖRENING.

Till Kungl. Kommerskollegium.

Genom remiss den 26 februari 1941 har Kungl. Kommerskollegium berett tillfälle åt Sveriges Allmänna Sjöfartsförening att avgiva yttrande över ett i Riksdagen motionsledes framfört förslag angående förbättrad pensionering av sjöfolk i manskapsklassen (motionerna i första kammaren nr 93 och i andra kammaren nr 140). I anledning härav får föreningen härigenom anföra följande.

Strävandena att åvägabringa en effektiv sjömanspensionering äro i vårt land mycket gamla. Det första resultatet av dessa strävanden blev inrättandet på 1860-talet av Handelsflottans Pensionsanstalt. Anstalten tillkom emellertid huvudsakligen såsom en ersättning åt sjömännen för en av dem förut åtnjuten förmån, den s. k. föringen, vilken i Sverige liksom i andra länder utgått under århundraden.

Föringen avlöstes sålunda av statsbidrag till sjöfolkets pensionering, men de belopp som anslogos för detta ändamål voro alltför små för att ett — även enligt den tidens anspråk — tillfredsställande pensioneringssystem skulle kunna ordnas. Det dröjde sålunda icke länge förrän krav på förbättrade pensionsförhållanden gjorde sig gällande mera allmänt och med växande styrka. Frågan har också berörts i en hel del utredningar utan att leda till praktiskt resultat förrän genom omorganisationen år 1938, då grunden lades till ett nytt pensionssystem, som torde erbjuda möjlighet att påbyggas genom ökade pensionsavgifter.

För befälets vidkommande har icke ifrågasatts utnyttjande av denna möjlighet utan har i stället pensionsfrågan slutgiltigt ordnats genom inrättandet på frivillighetens grund av en pensionskassa, till vilken pensionsavgifter erläggas såväl av arbetstagarna som av arbetsgivarna. För manskapets del ifrågasättes i de förevarande motionerna en tvångsvis reglering av pensionerna genom ökning av hyresavgifterna liksom även av tonavgifterna eller eventuellt, i stället för ökning av tonavgifterna, påläggandet av en helt ny avgift å fartygen.

Ehuru föreningen anser syftet med motionerna i och för sig behjärtansvärt, finner föreningen den av motionärerna ifrågasatta utvägen till detta syftes ernående icke vara framkomlig, särskilt därför, att ett beträdande av denna väg skulle innebära ett ingripande från statens sida i de fria avtalsförhållandena parterna emellan. Om en utredning i pensionsfrågan anses böra komma till stånd, bör den enligt föreningens mening göras förutsättningslös och i första hand avse ett klarläggande av kostnadsfrågan. Först på grundval av en sådan utredning läser frågan kunna närmare bedömas.

Under åberopande av det ovan anförda får föreningen förklara sig icke vilja motsätta sig att en förutsättningslös utredning som nyss nämnts kommer till utförande.

Svenska Sjöfolksförbundets representant i styrelsen, herr Sven J. Lundgren, har i detta ärende anmält skiljaktig mening, i det han funnit sig böra

rörande motiveringen för en utredning åberopa de skäl som anförts i motionen.

SVERIGES ALLMÄNNA SJÖFARTSFÖRENING

Hans Ericson.

Fritz von Schwerin.

Bilaga B.

SVERIGES REDAREFÖRENING
Göteborg.

Kungl. Kommerskollegium, Stockholm.

Genom remiss den 25 februari 1941 har Kungl. Kommerskollegium berett Sveriges Redareförening tillfälle att avgiva yttrande över två lika lydande motioner, nr 93 i Första Kammaren och nr 140 i Andra Kammaren, rörande sjöfolks pensionering, i anledning varav föreningen får anföra följande.

I motionerna föreslås, att de till sjöfolk i manskapsklassen från Handelsflottans Pensionsanstalt utgående pensionerna skulle förbättras *dels* genom hyresavgiftens höjande till 5 % från nuvarande 1 % för sjöfolk av manskapsklass *och dels* genom uttagande av en särskild redareavgift, vilken skulle vara lika med den förhöjning av hyresavgiften sjöfolk av manskapsklass finge vidkännas, d. v. s. 4 %, och vilken avgift endast skulle utgå å de till manskapet utbetalade lönerna.

Nu gällande reglemente för Handelsflottans Pensionsanstalt fastställdes så sent som den 9 juni 1939. Genom detta reglemente ordnades manskapets pensionsfråga efter försäkringstekniska grunder och de gångna årens missförhållanden eliminerades. Det är givet, att pensionsbeloppen under övergångsåren, till dess att Pensionsanstaltens fonder vuxit i tillräcklig grad, komma att bli relativt blygsamma, ett förhållande, vilket som bekant är rådande inom alla pensionskassor. Efter hand komma emellertid pensionerna att utgå med högre belopp, vilket motionärerna ej synas hava tillräckligt beaktat.

En annan omständighet, som man härutinnan icke kan bortse ifrån, är, att hyresavgift för närvarande utgår å de mycket höga löneförmåner, som manskapet under nu rådande förhållanden åtnjuter, varför man kan räkna med, att stora inkomster härigenom komma att tillföras Pensionsanstalten. Därigenom kommer i vart fall det sjöfolk, som nu tjänstgör å fartygen, att kunna beredas förbättrade pensionsförmåner för gjorda uppoffringar under krigsförhållandena.

Föreningen vill i detta sammanhang ej underlåta erinra om det förhållandet, att en sjöman genom den ikraftvarande pensionslagstiftningen redan vid 55 års ålder erhåller pension från Handelsflottans Pensionsanstalt, varigenom han också kommer i ett bättre läge än övriga landets arbetstagare. Det står ju även en sjöman fritt att genom den s. k. frivilliga pensionsförsäkringen utöka sin vid 67 års ålder utfallande folkpension.

I övrigt torde det kunna ifrågasättas, huruvida bland sjöfolket återfinnes ett så stort intresse för deltagande i egenpensionering genom väsentligt förhöjda hyresavgifter som motionärerna synas antaga.

Vad avser uttagandet av en s. k. redareavgift å 4 % av manskapslönerna får föreningen framhålla, att, då redarna redan nu deltaga i sjöfolkets pensionering genom inbetalandet av den s. k. tonavgiften, det icke synes rimligt, att denna företagaregrupp ytterligare belastas. Densamma skulle även härigenom komma i en än mera markerad särställning i förhållande till övriga arbetsgivare, vilka icke hava lagliga skyldigheter att bidra till sina kollektivanställdas pensionering.

I samband härmed kan man icke heller undgå att beakta det förhållandet, att den svenska sjöfarten genom dylika extra pålagor kommer i ett än sämre konkurrensläge till övriga länder, där dylika förpliktelser icke åvila redarna. Det är föreningens uppfattning, att man här i landet måste iakttaga största försiktighet, då det gäller att genom lagstiftningsåtgärder eller i övrigt öka omkostnaderna för näringen, helst som man torde kunna utgå ifrån, att, när det nu pågående stormaktskriget en gång är slut, med oss konkurrerande sjöfartsländer komma att med alla till buds stående medel nedbringa sina omkostnader för att på så sätt göra sina fartyg konkurrensdugliga eller ock begära statsunderstöd för näringens upprätthållande och utveckling.

Man har i övrigt anledning hysa starka betänkligheter emot de föreslagna åtgärderna även ur den synpunkten, att de innebära ett statligt reglerande av ett förhållande mellan arbetsgivare och arbetstagare, som staten hittills av lätt förklarliga skäl ansett sig böra stå utanför. En sådan lagstiftning skulle otvivelaktigt innebära en rubbning av denna principiella inställning från det allmännas sida.

En lagstiftning angående utökad pensionering för en särskild grupp av yrkesutövare skulle vidare helt säkert föranleda arbetstagare och deras organisationer inom andra yrkesgrupper att påyrka statens ingripande för genomförande av en allmän kroppsarbetarepensionering under motivering, att en lagstiftning angående redares skyldighet att ytterligare bidra till sjöfolkets pensionering vore ett uttryck för det allmännas åsikt i denna sak.

Utan att vilja bestrida sjömansyrkets vid vissa tillfällen och för vissa kategorier krävande natur måste man dock hysa synnerliga betänkligheter i fråga om att mot den inställning, som allmänt hittills intagits i avseende å detta spörsmåls allmänna reglering, genom en särslagstiftning utvidga sjöfolkets pensionering, men skulle i trots härav en allmän och förutsättningslös utredning i ärendet anses böra verkställas, vill föreningen icke motsätta sig densamma.

Vid ståndpunkttagande därtill torde emellertid böra beaktas, att frågan tidigare varit föremål för ingående behandling av de s. k. Skeppstjänstkommitterade, som den 28 februari 1923 avgåvo förslag till lag om särskild pensionsförsäkring av sjöfolk. Detta förslag, vilket sedermera överarbetats under åren 1934 och 1938, har haft till följd den omläggning av sjömanspensioneringen, som skedde genom ovannämnda reglemente för Handelsflottans Pensionsanstalt, vilket trädde i kraft så sent som den 1 juli 1939.

Göteborg den 22 mars 1941.

SVERIGES REDAREFÖRENING

C. Carlsson.

H. F. Reuterskiöld.

SVERIGES SEGELFARTYGSFÖRENING
Hälsingborg.

Till Kungl. Kommerskollegium, Sjöfartsbyrån, Stockholm.

I yttrande över av Kungl. Maj:t till Kollegium ställd remisshandling angående utredning om förbättrad pensionering för sjöfolk i manskapsklassen få vi vördsamt anföra följande.

I nu gällande reglemente för handelsflottans pensionsanstalt är sjömän, som inträder i pensionsåldern, indelade i fyra klasser, för de två första klasserna lär frivillig pensionering vara träffad mellan Redareföreningen och Befälsföreningen. Den av motionärerna föreslagna utredningen avser klass 4 eller manskapsklassen, däremot har klass 3 lämnats utanför vad motionärerna åsyftar i förbättrad pensionering.

Klass 3 andra fartygsbefälhavare, styrmän och maskinister än till kl. 1 och 2 hänförliga, bland vilka räknas befälhavare och styrmän i mindre fartyg, som ej tillhör Redareföreningen och således icke ingår under den frivilliga pensioneringen, samt befälhavare i motorseglare och andra mindre fartyg.

Större delen av besättningsmännen i dessa mindre fartyg och motorseglare utgöres av skärgårds- och kustbefolkning, söner till redarna och befälhavarna. Sedan dessa besättningsmän och i synnerhet de senare seglat en del år, blir de befälhavare i faderns eller eget fartyg. Under seglationstiden såsom besättningsmän får de, om pensionsfrågan löses på sätt som motionärerna föreslagit, erlægga 5 % på hyresbeloppet och redaren erlægga samma avgift, efter ett tiotal år blir besättningsmännen befälhavare, men ställas då utanför det nya pensionsreglementet och hans såväl som redarens hyresbelopp går till pension åt andra, medan denne befälhavare får gå in under 3 klassens pensionsbelopp.

Ett stort antal dyl. fall skulle under en pensionstid intill 55 år komma att uppstå, sjöman som kom att övergå från besättningsman till befäl i dessa mindre fartyg skulle inte ha något större intresse av att betala den högre hyresavgiften, när han icke kunde ha utsikt att vid 57-års åldern erhålla högre pension än den som nu utgår i 3 klassen.

Med ovan anförda få vi lika vördsamt framhålla, att vi icke ha något att erinra mot en utredning, under förutsättning att utredningen omfattar alla sjömän i manskaps- och befälsklasserna för vilka icke tidigare ordnats frivillig pensionering.

Hälsingborg den 19 mars 1941.

SVERIGES SEGELFARTYGSFÖRENING U. P. A.

B. Johansson.

Bilaga D.

SVERIGES FARTYGSBEFÄLSFÖRENING
Stockholm

Till Kungl. Kommerskollegium.

I skrivelse av den 26 februari 1941 har Kungl. Kommerskollegium berett Sveriges Fartygsbefälsförening tillfälle att till Kollegium avgiva yttrande med anledning av tvenne i riksdagen väckta motioner angående förbättrad pensionering för sjöfolk i manskapsklassen. Föreningen vill i ärendet meddela följande:

För fartygs- och maskinbefälets vidkommande är sedan 1937 pensionsfrågan ordnad genom överenskommelse mellan Sveriges Redareförening å ena sidan samt Sveriges Fartygsbefälsförening och Svenska Maskinbefälsförbundet å den andra. Genom denna överenskommelse har tillkommit Sjöbefälets Pensionskassa, Understödsförening, till vilken praktiskt taget allt befäl i utrikes fart är anslutet. Till pensionskassan är även anslutet den övervägande delen av befäl i kustfart. Då sålunda befälets pensionsfråga är löst avtalsvägen och den av motionärerna begärda utredningen endast avser sjöfolk i manskapsgrad, anser sig föreningen icke böra göra något uttalande i frågan.

Stockholm den 4 april 1941.

SVERIGES FARTYGSBEFÄLSFÖRENING.

G. Oswald.

| *Gösta Larsson.*

Bilaga E.

SVENSKA MASKINBEFÄLSFÖRBUNDET

Till Kungl. Kommerskollegium, Sjöfartsbyrån, Stockholm.

Genom skrivelse den 26 februari har Kungl. Kommerskollegium berett Svenska Maskinbefälsförbundet tillfälle att inkomma med yttrande över två inom Riksdagen väckta, likalydande motioner om förbättrad pensionering för sjöfolk av manskapsklass.

Förbundet har ingenting att erinra mot förslaget i sin helhet. Principiellt är det likartat med den pensionsform, som avtalsvägen kommit till stånd mellan Sveriges Redareförening å ena samt Svenska Maskinbefälsförbundet och Sveriges Fartygsbefälsförening å andra sidan. Såväl redaren som befälet inbetalar nämligen 6 % vardera av tarifflönen enligt avtalet till Sjöbefälets Pensionskassa. Genom tillkomsten av denna pensionskassa har det yngre maskinbefälets pensionsfråga ordnats. Det befäl, som vid kassans bildande 1937 hade uppnått sådan ålder, att det vid inträde i pensionsåldern endast inbetalat avgifter i några år, får helt naturligt — då pensionens stor-

lek är baserad på inbetalda avgifter — endast en blygsam pension, som det ej tillnärmelsevis kan leva på, varför befälets pensionsfråga icke ännu på åtskilliga år är tillfredsställande löst.

Av motionerna framgår ej huru motionärerna tänkt sig frågans lösning på den punkten beträffande manskapet, ty samma problem kommer givetvis att uppstå även där, om pension skall utgå efter inbetalda avgifter. Speciellt nuvarande förhållanden och omständigheterna inom sjömansyrket i allmänhet äro sådana, att alla äldre sjömän av såväl manskaps- som befälsgrad, vilka icke längre kunna utöva sitt yrke, borde vara berättigade till en fullt betryggande pension. Det är helt naturligt att den pensionsform, som numera genom Sjöbefälets Pensionskassa kommit till stånd, är bra och om en likartad enligt motionärernas förslag för manskapet genom Handelsflottans Pensionsanstalt går att ordna, är mycket vunnet. Det bör dock ifrågasättas om ej utredning även bör företagas för att ordna det äldre sjöfolkets av såväl befäls- som manskapsgrad pension. Då detta näppeligen kan ske på den i motionen åsyftade vägen av enbart från sjömannen och arbetsgivaren inbetalda avgifter, utan även statsmedel böra ifrågakomma, får förbundet som sin mening framhålla, att en sådan utredning, som motionerna avse, bör komma till stånd, att pensionsbestämmelserna göras sådana, att det manskap, som snart inträder i pensionsåldern, erhåller full pension, att det äldre befälet, som ej genom Sjöbefälets Pensionskassa kan komma i åtnjutande av full pension, genom Handelsflottans Pensionsanstalt erhåller tilläggspension av sådan storlek, att det sammanlagda beloppet uppgår till att trygga deras ålderdom.

Stockholm den 19 mars 1941.

SVENSKA MASKINBEFÄLSFÖRBUNDET.

Anders Söre.

Bilaga F.

Till Kungl. Kommerskollegium, Stockholm.

Genom skrivelse den 26 februari har Svenska Sjöfolksförbundet beretts tillfälle att avgiva yttrande med anledning av i Riksdagen väckta motioner — inom första kammaren under nr 93 och inom andra kammaren under nr 140 — med förslag om förbättrad pensionering för sjöfolk i manskapsklass. Sjöfolksförbundets styrelse får med anledning därav vördsamt anföra följande.

Det torde få anses välberättigat att hysa den uppfattningen, att en funktionsduglig välskött handelsflotta är ett statsintresse av första ordningen såväl i onda tider som goda, och att en stabil, pålitlig och kunnig sjömanskår är en av betingelserna för fartygsmaterialens handhavande och skötsel på sådant sätt att den med full effektivitet kan tjäna det allmännas bästa. De nutida förhållandena ha medfört, att sjömansyrket i långt högre grad än för blott några tiotal år sedan blivit ett genomgångsyrke, vilket i sin tur måste medföra, att den stabilitet och yrkestrohet som tidigare i stor utsträckning utmärkte sjömanskåren nu icke längre är tillfinnandes.

Utifrån dessa synpunkter är givetvis varje åtgärd som syftar till att åstadkomma förbättrad stabilitet inom handelsflottans manskapskår att hälsa med tillfredsställelse, såväl ur kårsynpunkt som med hänsyn till det allmänna. Emellertid torde det kunna ifrågasättas, om den av motionärerna förslagsvis nämnda högst betydande förhöjningen av nu utgående pensionsavgift kan tänkas åstadkomma en så verkligt effektiv ålderdomspensionering att den ger en ekonomiskt tryggad ålderdom till resultat. Någon som helst beräkning härom är i varje fall i motionen icke förebragt.

Med hänsyn till här anförda omständigheter får Sjöfolksförbundets styrelse för sin del uttala den mening, att det i motionerna framförda yrkandet är väl förtjänt av bifall.

Göteborg den 19 mars 1941.

SVENSKA SJÖFOLKSFÖRBUNDET.

Nicklas Olsson.

Bilaga G.

Till Kungl. Kommerskollegium.

Genom skrivelse den 3 april 1941 har Kungl. Kommerskollegium berett Ängfartygs Befälhavare Sällskapet tillfälle att avgiva yttrande över två inom riksdagen väckta likalydande motioner, I: 93 och II: 140, angående förbättrad pensionering för sjöfolk i manskapsklass. Med anledning härav får Sällskapet anföra följande.

Sällskapet kan i stort sett ansluta sig till de synpunkter på frågan, som framläggas av motionärerna. Enligt vad erfarenheten visar, möta redan under normala förhållanden stora svårigheter att erhålla kvalificerat folk för sjöfartens behov. Särskilt gäller detta under goda konjunkturen och under vissa årstider. Utvecklingen har efter hand lett därtill, att sjömansyrket blivit ett genomgångsyrke, som kanske de flesta välja av brist på andra utkomstmöjligheter. Så snart andra utvägar för försörjning yppa sig, överges sjömansyrket. Följden härav blir, att behovet av besättningsmän måste tillgodoses med folk av sämre kvalitet, och detta är självfallet ägnat att medföra olägenheter icke minst beträffande ordningens upprätthållande ombord.

Helt säkert skulle förhållandena härutinnan bliva väsentligen förbättrade, därest sjöfolkets pensionsfråga erhöles en tillfredsställande lösning, så att sjömännen kunde känna sin ekonomiska ställning tryggad på ålderdomen. Den omläggning av sjömanspensioneringen, som skett från och med den 1 juli 1939, kan ju icke betecknas annat än som en första etapp på vägen till en dylik lösning. Enligt Sällskapets förmenande tala därför goda skäl för att den av motionärerna begärda utredningen snarast kommer till stånd. Att i frågans nuvarande läge ingå på de riktlinjer, efter vilka en lösning bör eftersträvas, torde icke vara påkallat. Då motionärerna, vad angår redarebidraget till pensioneringen, för sin del avvisa tanken på en höjning av tonavgiften och i stället förordade att en helt ny avgift uttages av redarna, må emellertid framhållas, att detta synes Sällskapet mindre välbetänkt. En

sådan ny avgift torde nämligen endast komma att påvila den svenska rederinärningen och skulle därigenom lägga en tyngre börda på denna än på den konkurrerande utländska sjöfarten på Sverige, under det att den redan nu utgående tonavgiften drabbar utländsk sjöfart mera än den svenska, alldestund över hälften av sjöfarten på Sverige tyvärr bedrivs med utländskt tonnage.

Med åberopande av vad sålunda anförts får Sällskapet tillstyrka den av motionärerna begärda utredningen.

Stockholm den 15 april 1941.

För ÄNGFARTYGS BEFÄLHAVARE SÄLLSKAPET:

E. Indebetou.